

Vec C-718/22

Návrh na začatie prejudiciálneho konania

Dátum podania:

23. november 2022

Vnútroštátny súd:

Landgericht Erfurt

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

14. október 2022

Žalobca:

HK

Žalovaná:

Debeka Lebensversicherungsverein aG

PRACOVNÝ DOKUMENT

Uznesenie

o návrhu na začatie prejudiciálneho konania na Súdny dvor Európskej únie

vo veci

HK

– žalobca –

[*omissis*]

proti

Debeka Lebensversicherungsverein a. G., [*omissis*]

– žalovaná –

[*omissis*]

[*omissis*] 8. občianskoprávny senát Landgericht Erfurt (Krajinský súd Erfurt, Nemecko) [*omissis*] 14. októbra 2022

rozhodol:

I. Konanie sa prerušuje.

II. Súdnemu dvoru Európskej únie sa podľa článku 267 ZFEÚ na výklad práva Únie predkladajú nasledovné otázky:

1. Bráni právo Únie, najmä článok 31 tretej smernice o životnom poistení a článok 15 ods. 1 druhej smernice o životnom poistení, prípadne v spojení s článkom 38 Charty základných práv Európskej únie, vnútroštátnej úprave, podľa ktorej sa úplné spotrebiteľské informácie poskytnú až následne k žiadosti spotrebiteľa, teda s poistnou zmluvou („model poistky“)? V prípade, ak je odpoveď na túto otázku kladná: Vyplýva už z tejto skutočnosti právo spotrebiteľa vzniesť námietku, to znamená právo na zrušenie poistnej zmluvy so spätnou účinnosťou? Mohla by takémuto právu brániť námietka zániku práva alebo zneužitia práva?

2. Má sa poisťovateľovi, ktorý spotrebiteľovi neposkytol žiadne alebo len nesprávne poučenie o jeho práve vzniesť námietku, zakázať, aby sa odvolal voči právam spotrebiteľa, ktoré z toho vyplývajú, ako najmä právo vzniesť námietku zániku práva alebo zneužitia práva?

3. Má sa poisťovateľovi, ktorý spotrebiteľovi neposkytol žiadne, alebo len neúplné a nesprávne spotrebiteľské informácie, zakázať, aby sa odvolal voči právam spotrebiteľa, ktoré z toho vyplývajú, ako najmä právo vzniesť námietku zániku práva alebo zneužitia práva?

4. Bráni právo Únie, najmä článok 15 ods. 1 druhej smernice o životnom poistení, článok 31 tretej smernice o životnom poistení a článok 35 ods. 1 smernice 2002/83, prípadne v spojení s článkom 38 Charty základných práv Európskej únie, vnútroštátnej úprave alebo judikatúre, podľa ktorej sa poisťníkovi po oprávnenom uplatnení jeho práva na odstúpenie od zmluvy uloží bremeno tvrdenia a dôkazné bremeno, aby vyčíslil úžitky, ktoré sám požíval prostredníctvom poistenia? Požaduje právo Únie, predovšetkým zásada efektivity, v prípade prípustnosti takto rozloženého bremena tvrdenia a dôkazného bremena, aby poisťník mal výmenou voči poisťovateľovi nároky na poskytnutie informácií alebo iné úľavy, aby tak mohol uplatniť svoje nároky?

A. Skutkový stav a konanie vo veci samej

Účastníci konania – poisťník a poisťovateľ – sa sporia o úplne zrušenie poisťných zmlúv so spätnou účinnosťou, ktoré vznikli v takzvanom modeli poisťky.

Žalobca so žalovanou poisťovňou v roku 1996 uzavrel kapitálové životné poistenie; platenie poisťného, ako aj poistenie malo skončiť k 1. novembru 2024. Podmienky poistenia, ako aj spotrebiteľské informácie – ako je podľa modelu poisťky bežné – boli žalobcovi pritom poskytnuté až s poisťnou zmluvou.

Žalobca v roku 2020 podal voči tejto poisťnej zmluve, respektíve voči jej vzniku podľa § 5a Versicherungsvertragsgesetz (VVG) (zákon o poisťných zmluvách) v starom znení námietku. Model poisťky považuje za v rozpore s právom Únie a už z toho odvádza „večné právo“ vzniesť námietku. Ďalej sa odvoláva na to, že poučenie o práve vzniesť námietku bolo z formálneho hľadiska nesprávne. Svoju námietku navyše opiera o to, že povinné spotrebiteľské informácie chýbali alebo boli neúplné.

Cieľom žalobcu je – z bezdôvodného obohatenia poisťovne – vrátenie poisťného, ktoré medzitým zaplatil, ako aj vydanie úžitkov, ktoré poisťovateľ využíval a získal z poisťného.

Svojou žalobou žalobca požaduje najprv určenie, že voči vzniku poisťnej zmluvy bola účinne podaná námietka. Na vypočítanie náhrady úžitkov požaduje žalobca detailné informácie žalovanej, ako napríklad o rozčlenení ním zaplateného poisťného na jednotlivé zložky, ako administratívne náklady, obstarávacie náklady, náklady na krytie rizika alebo výšku úspor, ktoré boli pre žalobcu uložené, alebo o presnom použití poisťného.

Žalovaná poisťovňa vychádza ako z riadneho poučenia o námietke, tak aj z poskytnutia všetkých podstatných spotrebiteľských informácií. Nároky na poskytnutie informácií, ktoré žalobca uplatňuje, úplne odmieta. Okrem toho sa odvoláva na zánik a zneužitie práva v zmysle § 242 BGB. Zmluva bola v období dvadsiatich štyroch rokov vykonávaná bez námietok. Medzi účastníkmi konania je pritom sporné, či je súčasná judikatúra Súdneho dvora Európskeho súdu o zániku práva a zneužití práva v prípade zrušení spotrebiteľskej pôžičky aplikovateľná na poisťovacie právo.

B. Právny rámec

Ustanovenia nemeckého práva, ktoré sú relevantné pre rozhodnutie vo veci a platili pri uzatvorení zmluvy, znejú takto:

§ 5a Gesetz über den Versicherungsvertrag (VVG) (zákon o poisťných zmluvách) v starom znení

(1) Ak poisťovateľ poisťníkovi pri podaní žiadosti neodovzdal podmienky poistenia alebo neposkytol spotrebiteľské informácie podľa § 10a Versicherungsaufsichtsgesetz (zákon o dohľade nad poisťovňami), zmluva sa považuje za uzavretú na základe poistky, poisťných podmienok a spotrebiteľských informácií, ktoré sú rozhodujúce pre zmluvný obsah, ak poisťník do štrnástich dní od poskytnutia dokumentov v písomnej podobe nevysloví námietku. V prípade zmlúv o životnom poistení táto lehota predstavuje 30 dní ...

(2) Lehota začína plynúť až vtedy, ak má poisťník plne k dispozícii poistku a dokumenty podľa ods. 1 a poisťník bol pri vyhotovení poistky písomne, tlačným písmom, poučený o práve vzniesť námietku, začiatku lehoty a dĺžke. Dôkazné bremeno o doručení dokladov znáša poisťovateľ. Pre dodržanie lehoty postačuje včasné odoslanie námietky. Odchylne od prvej vety však právo vzniesť námietku zaniká po jednom roku od zaplatenia prvého poistného.

§ 242 Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) (Občiansky zákonník)

Dlžník je povinný poskytnúť plnenie v súlade s požiadavkou dobrej viery a so zreteľom na zvyklosti prípustné v obchode.

C. Relevantnosť prejudiciálnych otázok pre rozhodnutie

Ťažisko tohto návrhu na začatie prejudiciálneho konania sa nachádza v problematike hraníc, ktorým podlieha uplatňovanie spotrebiteľského práva v poisťovacom práve. Najprv je potrebné preskúmať takzvaný model poistky, ako aj následky jeho prípadného rozporu s právom Únie. V prípade práva vzniesť námietku, ktoré z toho vyplýva, vzniká otázka, či zásady zániku a zneužitia práva negatívne zasiahnu spotrebiteľa (prvá prejudiciálna otázka). Ďalej je potrebné objasniť, či sa poisťovňa môže odvolať na zánik alebo zneužitie práva, ak

poučenie o práve vzniesť námietku bolo nesprávne alebo chýbali nevyhnutné spotrebiteľské informácie a právo vzniesť námietku v zásade vyplýva z toho (druhá a tretia prejudiciálna otázka). Nakoniec sa Súdny dvor žiada o pomoc v tom, či má poisťník – po úspešnom vznesení námietky – pri presadení svojich nárokov nároky na poskytnutie informácií alebo iné úľavy voči poisťovateľovi (štvrtá prejudiciálna otázka).

Pokiaľ je medzi účastníkmi konania v podrobnostiach sporné, či poučenie o odstúpení od zmluvy bolo správne z formálneho hľadiska alebo či boli poskytnuté všetky nevyhnutné spotrebiteľské informácie, tak tieto špecifické otázky nie sú predmetom návrhu na začatie prejudiciálneho konania. Nejde totiž prednostne o problém výkladu („*interpretation*“), skôr len o aplikovanie platného práva („*application*“), ktoré prináleží vnútroštátnym súdom – ako súdom Únie. V tejto súvislosti existuje relevantná judikatúra Súdneho dvora Európskej únie, ako aj Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor, Nemecko), takže tieto otázky môžu byť objasnené v rámci inštančného postupu (pozri len rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 19. decembra 2019, C 355/18 až C 357/18 a C 479/18, ECLI:EU:C:2019:1123; ďalej pozri návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Bobek 2. septembra 2021, C 143/20 a C 213/20, ECLI:EU:C:2021:687, a rozhodnutie Súdneho dvora v tejto veci z 24. februára 2022, ECLI:EU:C:2022:118).

1. O prvej prejudiciálnej otázke

Takzvaný „model poisťky“ sa v Nemecku od roku 1994 do konca roka 2007 podľa vtedy platného zákona o poisťných zmluvách (VVG) považoval za zákonom dovolený. Bol zvolený spôsob prípustný z hľadiska práva Únie? Ak nie, vyplýva už z toho právo spotrebiteľa vzniesť námietku, to znamená nárok na úplné zrušenie zmluvy so spätnou účinnosťou? Mohlo by spotrebiteľovi takéto právo zaniknúť na základe dobrej viery? Existuje v každej situácii – absolútne alebo relatívne – časové obmedzenie pre uplatnenie námietky? Existuje v každom prípade – absolútne alebo relatívne – časové ohraničenie pre vznesenie námietky? Všetky tieto otázky a hľadiská sú relevantné pre rozhodnutie vo veci samej. Ak by žalobcovi na základe nesúlady modelu poisťky s právom Únie patrilo právo vzniesť námietku, ktoré je neobmedzené a nezaniká, jeho žalobe by sa v zásade malo vyhovieť. Podrobne:

Podľa § 5a VVG v starom znení bolo prípustné so spotrebiteľmi uzavrieť zmluvy o poistení v modeli poisťky (pozri v tejto súvislosti návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Sharpston 11. júla 2013, C 209/12, ECLI:EU:C:2013:472, bod 28). Pre tento model bolo typické, že zákazník najprv podal žiadosť o poisťnú ochranu a poisťovateľ túto žiadosť prijal vyhotovením poisťnej zmluvy. Predpísané spotrebiteľské informácie zákazník dostal spravidla až so zmluvou, to znamená nie už pri podaní žiadosti. Poisťník však mal právo vzniesť námietku v lehote 14 dní; v prípade životného poistenia predstavovala lehota na vznesenie námietky 30 dní. Táto lehota začala [plynúť] až vtedy, keď mal poisťník

k dispozícii kompletnú poisťku a doklady týkajúce sa poistenia a bol písomne, tlačeným písmom, poučený o práve vzniesť námietku, o začiatku plynutia lehoty a o jej dĺžke. Odchylné od toho však podľa § 5a ods. 2 štvrtej vety VVG v starom znení právo vzniesť námietku zaniká po jednom roku od zaplatenia prvého poistného.

Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor, Nemecko) v smerodajnom rozhodnutí z roku 2014 považoval za *acte clair*, že tento model je v súlade s právom Únie [Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor), rozsudok zo 16. júla 2014 – IV ZR 73/13, bod 16 a nasl.]. Európska komisia, ako aj generálna advokátka Sharpston však vyjadrili značné pochybnosti (pozri návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Sharpston 11. júla 2013, C 209/12, ECLI:EU:C:2013:472, bod 57 a nasl.). Vnútroštátny súd sa pripája k týmto pochybnostiam.

Smernice o životnom poistení by mali zaručiť vysokú ochranu spotrebiteľských záujmov, ktorá je porovnateľná v Európe, ako to zodpovedá podstate článkov 12 a 169 ZFEÚ a článku 38 Charty základných práv Európskej únie. Systém ochrany, ktorý je upravený smernicami relevantnými v tejto veci – smernica 90/619/EHS a smernica 92/96/EHS, vychádza z prezumpcie, že spotrebiteľ sa voči poisťovateľovi nachádza v slabšej, nesúmernej vyjednávacej pozícii a je slabšie informovaný. Zoznamom informačných povinností a formálnych požiadaviek by spotrebiteľovi malo byť umožnené, aby sa samostatne, rozumne a porovnateľne rozhodol o tom, „či“ a „ako“ uzavrieť životné poistenie, a to pred uzatvorením zmluvy. Súdny dvor to vyzdvihol vo svojom rozhodnutí z 24. februára 2022 (rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 24. februára 2022 – C-143/20 a C-213/20, ECLI:EU:C:2022:118, bod 109 a nasl.). Účel povinnosti poučenia, ktorý je upravený v smernici a slúži transparentnosti je však nenaplnený, ak sa informácie predložia až po odovzdaní ponuky poisťníkom a teda po jeho výbere určitého poistenia a konkrétnej zmluvy. Poisťník nemá možnosť, aby si predtým porovnal rôzne poisťovne a ich ponuky. Navyše znáša „bremeno námietky“ tak, že musí byť aktívny v rámci krátkej lehoty, aby zabránil vzniku zmluvy.

Súdny dvor sa síce mohol vyjadriť k osobitnému problému v súvislosti s modelom poisťky, a síce k nesúladu ročnej lehoty upravenej v § 5a ods. 2 štvrtej vety VVG v starom znení s právom Únie, nie však k samotnej prípustnosti modelu (rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 19. decembra 2013, C 209/12, ECLI:EU:C:2013:864). Ak by Súdny dvor mal dospieť k záveru, že model poisťky nie je v súlade s právom Únie, vzniká ďalšia otázka, ktorá je relevantná pre rozhodnutie, a síce, či už z tohto vyplýva právo spotrebiteľa vzniesť námietku a [právo] na úplné zrušenie zmluvy so spätnou účinnosťou. Existuje v dôsledku toho takéto právo aj vtedy, ak poučenie o námietke bolo bezchybné a spotrebiteľské informácie boli úplné a správne?

V prípade, ak je odpoveď Súdneho dvora aj na túto otázku kladná, vyžaduje sa analýza s dodatočným ústredným argumentom nemeckej judikatúry. Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor) totiž v ustálenej judikatúre zastáva stanovisko, že poisťníkovi, ktorý s prenechaním poistnej zmluvy získa poistné

podmienky, povinné spotrebiteľské informácie a riadne poučenie o námietke podľa § 5a VVG v starom znení, sa podľa dobrej viery – z dôvodu protichodného postupu – zabráni, aby sa po dlhoročnom vykonávaní poistnej zmluvy odvolal na jej neúčinnosť z hľadiska práva Únie [Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor), rozsudok z 20. mája 2020 – IV ZR 234/19, ECLI:DE:BGH:2020:200520UIVZR234.19.0, bod 17; presnejšie Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor), rozsudok zo 16. júla 2014 – IV ZR 73/13, bod 32 a nasl.]. Pre Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor) zrejme postačuje, že postup poistníka je z objektívneho hľadiska rozporný: lehotu na vznesenie námietky, ktorá mu je priznaná a oznámená, necháva poistník pri uzatvorení zmluvy uplynúť bez využitia a pravidelne platí dohodnuté poistné. S týmto postupom, ktorý je odôvodnený vlastnými záujmami a pokračuje dlhý čas, sa poistník dostáva do rozporu, ak neskôr tvrdí, že zmluva nikdy nevznikla, a od poisťovne, ktorá môže dôverovať v existenciu zmluvy, požaduje vrátenie jeho príspevkov. Pre námietky zneužitia práva nie sú potrebné ani nečestné úmysly, ani zavinenie poistníka. Postupom nositeľa práva sa len musí vyvolať rozpoznatel'ná, legitímna dôvera protistrany v určitú skutkovú alebo právnu situáciu.

Tento ohľad Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor) na koncept dobrej viery, § 242 BGB, sa však vo svetle – povinného a prednostného – práva Únie a príslušnej judikatúry luxemburského Súdneho dvora zdá byť problematický. Námietka zneužitia práva potom podlieha reštriktívnym hraniciam a vyžaduje osobitné odôvodnenie. Súdny dvor v ustálenej judikatúre požaduje, že spravidla musí existovať subjektívny prvok, aby sa zneužitie práva potvrdilo [Súdny dvor Európskej únie, rozsudok z 26. februára 2019 – C-115/16 a i., ECLI:EU:C:2019:134, body 98 a 102; pozri aj Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor), návrh na začatie prejudiciálneho konania z 29. marca 2022 – VI ZR 1352/20, respektíve C-307/22, bod 20]. Spotrebiteľ teda musí vedieť o svojich právach, čo v predmetnom prípade tak nebolo. V záujme ochrany spotrebiteľa je obmedzenie spotrebiteľských práv vylúčené (pozri rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 9. septembra 2021 – C 33/20, C 155/20 a C 187/20, ECLI:EU:C:2021:736).

V prospech takehoto postoja, ktoré je priaznivé pre spotrebiteľov, hovorí aj článok 38 Charty, ktorý tu rozvíja minimálne predchádzajúci účinok. V článku 38 Charty je upravená zásada, podľa ktorej politiky Únie zabezpečujú vysokú úroveň ochrany spotrebiteľa. To sprevádza zásada optimalizácie. Pôsobnosť Charty základných práv – ako *supreme law of the land und living instrument* – je v predmetnom prípade daná, to znamená, že zaväzuje Európsku úniu, ako aj jej členské štáty (článok 51 ods. 1 Charty). Aplikovateľnosť práva Únie – tu poisťovacieho práva upraveného v celej Únii – zahŕňa a podmieňuje aplikovateľnosť základných práv garantovaných Chartou (rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 26. februára 2013 – C 617/10, ECLI:EU:C:2013:105, bod 21).

2. O druhej a tretej prejudiciálnej otázke

Ak právo vzniesť námietku vyplýva z toho, že poučenie chýbalo alebo bolo nesprávne alebo chýbali spotrebiteľské informácie požadované právom Únie, v mnohých prípadoch sa poisťovatelia a sudy v Nemecku odvolávajú na hľadiská straty a zneužitia práva, aby odmietli zrušenie so spätnou účinnosťou alebo nároky na náhradu škody [[*omissis*] [odkaz na literatúru]; pozri aj Verfassungsgerichtshof Rheinland-Pfalz (Ústavný súd spolkovej krajiny Porýnie-Falcko, Nemecko), uznesenie z 22. júla 2022 – VGH B 70/21, ECLI:DE:VERFGRP:2022:0722.VGH.B70.21.00].

Samotný Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor) považuje v prípade chýbajúcich, spravidla však v prípade nesprávnych poučení o námietke uplatnenie práva vzniesť námietku za neprípustné vtedy, ak existujú závažné okolnosti jednotlivého prípadu [pozri Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor), uznesenie z 8. septembra 2021 – IV ZR 133/20, ECLI:DE:BGH:2021:080921BIVZR133.20.0, bod 17; pozri tiež Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor), rozsudok z 10. februára 2021 – IV ZR 32/20, ECLI:DE:BGH:2021:100221UIVZR32.20.0, bod 17 a nasl.]. Rovnaké platí v prípade chýbajúcich alebo nesprávnych spotrebiteľských informácií. Prvostupňové sudy neakceptujú takúto výnimočnú situáciu žiadnym dostatočne veľkorysým spôsobom.

Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor) zrejme postačuje, že konanie poistníka si z objektívneho hľadiska odporuje. To sa stretáva s uvedenými pochybnosťami. Najmä aktuálna judikatúra Súdneho dvora o zániku práva a zneužití práva v prípade vznesenia námietok v spotrebiteľských pôžičkách by sa vo svojich základných výrokoch dala aplikovať na právo poistenia (bližšie pozri Súdny dvor Európskej únie, rozsudok z 9. septembra 2021, C-33/20, C-155/20 a C-187/20, ECLI:EU:C:2021:736). Súdny dvor rozhodol, že veriteľ sa nemôže odvolať na preklúziu práva, keď spotrebiteľ uplatnil svoje právo na odstúpenie od zmluvy, ak jedna z povinných náležitostí podľa predmetnej smernice nebola uvedená v zmluve o úvere a nebola ani dodatočne riadne oznámená, a to bez ohľadu na to, či tento spotrebiteľ nevedel o existencii svojho práva na odstúpenie od zmluvy, pričom nebol za túto nevedomosť zodpovedný. Rovnaké platí pre odvolanie sa na zneužitie práva. Nie je zrejmý žiaden presvedčivý dôvod, aby táto judikatúra nemala platiť aj v poisťovacom práve [pozri Verfassungsgerichtshof Rheinland-Pfalz (Ústavný súd spolkovej krajiny Porýnie-Falcko), uznesenie z 22. júla 2022 – VGH B 70/21, ECLI:DE:VERFGRP:2022:0722.VGH.B70.21.00, bod 75].

3. O štvrtej otázke

Ďalej vzniká otázka, či a v akej miere môže vnútroštátna právna úprava alebo judikatúra – *Law in Books a Law in Action* – zabrániť alebo znemožniť uplatneniu alebo presadzovaniu práv poistníka, alebo či poistníkovi má pri presadzovaní

svojich práv nároky na poskytnutie informácií alebo iné úľavy voči poisťovateľovi.

Najprv je potrebné objasniť, aké bremeno tvrdenia a dôkazné bremeno znáša spotrebiteľ, aby na súde presadil oprávnené nároky na vrátenie plnenia z neuzavretej poisťovnej zmluvy. Patrí mu v súvislosti s úžitkami, ktoré poisťovňa skutočne požívala zo zaplateného poistného, voči poisťovateľovi prípadne nároky na poskytnutie informácií?

V oblasti životného poistenia nedošlo k úplnej harmonizácii. V dôsledku toho môžu členské štáty určiť rozsah a hranice nárokov poistníka po úspešnom odstúpení od zmluvy. Pritom musia dodržať zásady ekvivalencie a efektivity. Podľa nemeckého práva patrí už zaplatené poistné, po odpočítaní malého podielu rizika, ako aj náhrada za úžitok poistníkovi. Poisťovateľ, ktorý hospodári s peniazmi poistníka, má teda odvádzať výnosy. To je podľa práva Únie prípustné, inak ako po odstúpení od úverovej zmluvy (v tomto prípade z dôvodu úplnej harmonizácie, ktorá neupravuje náhradu za úžitok) (pre tento prípad pozri rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo 4. júna 2020, C-301/18, ECLI:EU:C:2020:427).

Je potrebné dosiahnuť spravodlivé a primerané vyváženie medzi oprávnenými záujmami poistníka, záujmami ostatných poistencov a oprávnenými záujmami poisťovateľov ako poisťovníctva. Je potrebné preskúmať, či sa to v Nemecku s prihliadnutím na náhradu za úžitok podarilo. Podľa ustálenej judikatúry Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor, Nemecko) znáša bremeno tvrdenia a dôkazné bremeno poistník, aby [mohol] požadovať úžitok, ktorý bol poisťovňou z jeho poistného skutočne dosiahnutý. Podľa toho musí poistník presvedčivo vysvetliť, respektíve dokázať vznik a výšku úžitkov, ktoré z toho skutočne plynuli. Pritom je potrebné zohľadniť finančnú situáciu žalovanej poisťovne [zhrnuté Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor), rozsudok z 29. apríla 2020 – IV ZR 5/19, ECLI:DE:BGH:2020:290420UIVZR5.19.0, bod 16]. Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor) v priebehu rokov zamietol viaceré spôsoby výpočtov, ako aj metódy žalujúcich spotrebiteľov k požadovanému samostatnému zisťovaniu náhrady za úžitok.

Kritériá, ktoré stanovila nemecká judikatúra od poistníka vyžadujú obsiahle skúmanie a obsiahle skutkové informácie. Spotrebiteľ by totiž z oznámení jeho poisťovne alebo z verejne dostupných zdrojov, ako zverejnené výročné správy poisťovne, mal zistiť jej finančnú situáciu a napríklad výnosy fondov a „Performance“ fondu a potom to použiť vo svojej žalobe [pozri Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor), rozsudok z 11. novembra 2015 – IV ZR 513/14, bod 50; Thüringer Oberlandesgericht (Vyšší krajský súd Durínska, Nemecko)]. Tým sú poistníci očividne v mnohých prípadoch preťažení. Je možné predpokladať, že svoje práva kvôli tomu neuplatnia. Preto existujú značné pochybnosti, či je táto právna prax v súlade so zásadou efektivity (k dôkaznému bremenu v súvislosti s nekalými podmienkami pozri rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 10. júna 2021, C 776/19 až C 782/19, ECLI:EU:C:2021:470).

Poistníkovi by uplatňovanie práv, ktoré mu priznávajú smernice o ochrane spotrebiteľa, najmä o životnom poistení, mohlo byť nadmerne sťažené, ak by mu bolo uložené bremeno tvrdenia a dôkazné bremeno týkajúce sa úžitkov. Zásada efektivity podľa práva Únie vedie k uľahčeniu až k obráteniu dôkazného bremena určite vtedy, ak je spotrebiteľ alebo všeobecne oprávnená osoba podľa práva Únie v dôkaznej núdzi, keďže relevantné informácie sú pre neho nedosiahnuteľné alebo len ťažko dosiahnuteľné (pozri aj rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo 4. júna 2015, C 497/13, ECLI:EU:C:2015:357). Klasické mechanizmy občianskeho procesného práva, ktoré vychádzajú s formálnej rovnosti účastníkov konania a zásady *actori incumbit probatio*, sa v tomto prípade pre účinné a úspešné presadenie nárokov spotrebiteľa ukazujú ako nedostatočné. Nakoniec sa nesmie opomenúť, že spotrebiteľ odstúpením uplatňuje právo, ktoré predpokladá porušenie zo strany jeho poisťovateľa. Preto by mohol byť významný aj sankčný prvok.

Ak sa bremeno tvrdenia a dôkazné bremeno preda len nachádza na strane spotrebiteľa, patria mu – na vyváženie – nároky na poskytnutie informácií alebo iné úľavy voči poisťovateľovi? Všeobecnému vývoju práva Únie zodpovedá to, že protistrana musí sprístupniť dôkazy – v zmysle *disclosure*. To platí napríklad v kartelovom práve alebo v práve duševného vlastníctva (pozri aj článok 18 smernice (EÚ) 2020/1828 o žalobách v zastúpení na ochranu kolektívnych záujmov spotrebiteľov). Nárok poistníka na poskytnutie informácií voči poisťovateľovi by mohlo vyplývať z článku 31 ods. 1 a prílohy tretej smernice o životnom poistení. Generálna advokátka Sharpston zastávala názor, že pri životnom poistení s investičnou zložkou, pri ktorom výška plnenia poistného závisí od použitia poistného poisťovateľom, je poisťovateľ povinný poistníkovi pred uzatvorením zmluvy pre lepšiu výber – v prípade akejkoľvek zmeny aj v priebehu trvania zmluvy – uviesť, na aké účely sa jeho poistné v absolútnych sumách alebo percentách použilo (návrhy z 12. apríla 2014, C 51/13, ECLI:EU:C:2014:1921). Ak má poisťovateľ pred uzatvorením zmluvy, pokiaľ je to možné, objasniť konkrétne použitie platieb poistného v absolútnych sumách alebo percentách, tak po uzatvorení zmluvy, keď skutočne požíval úžitky z týchto súm poistného, by o to viac mohol mať povinnosť objasniť konkrétne použitie poistného, aby tak umožnil vrátenie plnenia z poistnej zmluvy v celom rozsahu.

D. Procesné osobitosti

[*omissis*] [nemožnosť vyriešiť spor zmierom]

Požiadavke žalovanej, aby sa návrh samosudcu na začatie prejudiciálneho konania na Súdny dvor Európskej únie nepodal a spor sa predložil občianskoprávnemu senátu na rozhodnutie o prevzatí senátom, čím by sa návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ zbytočne sťažil, ak nie úplne znemožnil, nie je možné vyhovieť. Podpredsedníčka Súdneho dvora Európskej únie najnovšie v obsiahlom vyhodnotení jeho judikatúry zdôraznila, že oprávnenie akéhokoľvek vnútroštátneho súdu obrátiť sa na Súdny dvor podľa článku 267

ZFEÚ nesmie byť žiadnym spôsobom obmedzené, ani účastníkmi konania, ani vnútroštátnym právom, povahou konania vo veci samej, súdmi vyšších stupňov až po ústavné súdy alebo samotným právom Únie (Rosario Silva de Lapuerta, v: Lenaerts a i. (vydavateľ): Building the European Union: The Jurist's View of the Union's Evolution, 2021, 215 a nasl.; pozri Súdny dvor Európskej únie, rozsudok z 21. decembra 2021 – C-357/19, ECLI:EU:C:2021:1034). Je potrebné preto vychádzať z toho, že neexistuje žiadna povinnosť samosudcu, aby spor predložil občianskoprávnemu senátu (pozri návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Rantos 2. júna 2022 vo veci C-100/21, ECLI:EU:C:2022:420, bod 75 a nasl.; pozri Súdny dvor Európskej únie, rozsudok z 5. apríla 2016 – C-689/13, ECLI:EU:C:2016:199, bod 32 a nasl.).

Nakoniec je potrebné poukázať na porovnateľné návrhy samosudcu na začatie prejudiciálneho konania z 30. decembra 2021 (Sp. z.: 8 O 1519/20, respektíve C-2/22) a z 13. januára 2022 (Sp. z.: 8 O 1463/20, respektíve C-41/22), pričom návrh na začatie prejudiciálneho konania z 30. decembra 2021 bol medzitým vzatý späť.

Dr. Borowsky

Sudca na Landgericht (krajinský súd)

PRACOVNÝ DOKUMENT